

POSTANOWIENIE

23 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

na posiedzeniu niejawnym 23 maja 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa Bank spółki akcyjnej w W.

przeciwko A.F.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 29 września 2022 r., V ACa 62/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

(K.G.)

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w

zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. powołała się na liczne zagadnienia prawne, dotyczące oceny abuzywności postanowień zawartych w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą i jej konsekwencji w aspekcie dążenia do równowagi stron, respektowania zasady proporcjonalności i ryzyka nadużycia prawa. Wskazała również – w zbliżonym kontekście – na potrzebę wykładni przepisów prawa, tj. w szczególności art. 385¹ § 1 w związku z art. 65 § 1 i 2 k.c.

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

W celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest natomiast wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, aby w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły powołane przyczyny kasacyjne. Przytoczone we wniosku zagadnienia i wątpliwości - w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania przed Sądami *meriti* - odnosiły się do skutków zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych wyrażających ryzyko walutowe i odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Problematyka ta nie stanowi *novum* i była wielokrotnie podejmowana w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treści umów kredytowych. Uzasadnia to skrótowe odniesienie się do motywów wniosku.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Abuzywny charakter można przypisać również klauzuli ryzyka walutowego, jeżeli nakłada ona na kredytobiorcę nieograniczone, względnie nieproporcjonalne ryzyko walutowe (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23). Wyeliminowanie tego ryzyka, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, do czego prowadziłaby ewentualna realizacja udzielonego kredytu jako złotowego, niezależnie od mechanizmu oprocentowania tego kredytu, należy uznać za równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż umowę taką

należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Stanowisko to zostało podzielone w licznych późniejszych rozstrzygnięciach Sądu Najwyższego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 45, z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z dnia 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W judykaturze wielokrotnie rozważano w tym kontekście także aspekt proporcjonalności (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2023 r., I CSK 5651/22 i powołane tam szerokie orzecznictwo), przy czym zajmowane w tej mierze stanowisko odpowiada orzecznictwu unijnemu (por. odpowiednio wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 23 listopada 2023 r., C-321/22, *Provident Polska*, ECLI:EU:C:2023:911, w którym stwierdzono, że art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej – „dyrektywa 93/13”) – w związku z zasadami skuteczności, proporcjonalności i pewności prawa – nie stoi na przeszkodzie temu, by umowa kredytu zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem została uznana za nieważną gdy zostanie stwierdzone, że nieuczciwy jest warunek tej umowy określający konkretne sposoby zapłaty kwot należnych tytułem rat oraz że umowa nie może dalej obowiązywać bez tego warunku.

Sąd Najwyższy wypowiadał się także w szerokim zakresie co do chwili relewantnej przy ocenie niedozwolonego charakteru postanowienia umownego i znaczenia w tej mierze sposobu wykonywania umowy przez strony (por. np. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2, z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 50).

W odniesieniu do sygnalizowanych we wniosku wątpliwości związanych z koniecznością uwzględniania przy kontroli abuzywności postanowień umowy indywidualnych okoliczności dotyczących konkretnego stosunku prawnego, należało dostrzec, że indywidualna kontrola abuzywności postanowień umownych jest skupiona na ocenie ich treści normatywnej (por. *mutatis mutandis* uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 40), co pozostawia poza zakresem oceny sposób, w jaki postanowienie umowne jest stosowane przez przedsiębiorcę wobec konsumenta, a także indywidualne właściwości konkretnego konsumenta, związane z jego ewentualną ponadprzeciętną wiedzą i doświadczeniem; okoliczności te są także obojętne z punktu widzenia konsumenckiego statusu strony umowy w świetle art. 22¹ k.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2020 r., II CSK 623/19 i powołane tam dalsze orzecznictwo). Do kwestii tej odniósł się także Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreślając, że pojęcie konsumenta w przepisach dyrektywy 93/13 ma obiektywny charakter i nie zależy od konkretnego zasobu wiedzy, jaki może mieć dana osoba, czy też od posiadanych przez nią w rzeczywistości informacji (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:692). W konsekwencji fakt, że w okolicznościach sprawy konsument posiada wiedzę, którą można określić jako ponadprzeciętną, nie oznacza, aby weryfikacja zakresu informacji, które powinny być mu udzielone, powinna następować według odmiennych kryteriów niż stosowane w innych przypadkach, stosownie do zobiektywizowanego standardu przeciętnego konsumenta.

Za dostatecznie wyjaśnioną – z punktu widzenia poruszanej we wniosku problematyki – należało również uznać kwestię sposobu rozumienia pojęcia „postanowienie umowy” na tle art. 385¹ i n. k.c. oraz korespondujących z tymi regulacjami przepisów dyrektywy 93/13. W judykaturze, nawiązując do stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, przyjęto w tej materii, że przepisy dyrektywy 93/13 sprzeciwiają się częściowemu utrzymaniu w mocy abuzywnego warunku umownego przez usunięcie jego elementów przesądzających o nieuczciwym charakterze, jeżeli usunięcie to skutkowałoby zmianą treści tego

warunku, w sposób rzutujący na jego istotę. Usunięcie takiego warunku jest możliwe tylko wtedy, gdyby wyrażał on odrębne zobowiązanie, które mogłoby być przedmiotem zindywidualizowanego badania w aspekcie abuzywności (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22, z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 810/23 i z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 oraz II CSKP 1753/22); reguła ta została odniesiona również do różnych postanowień tego samego warunku (por. także wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 23 listopada 2023 r., C-321/22, *Provident Polska S.A.*). Zaznaczenia wymaga w związku z tym, że klauzule spreadowe (kursowe) i klauzule ryzyka walutowego są ze sobą ściśle związane, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej sposób przeliczenia zobowiązań stron w celu ustalenia ich wysokości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2023 r., I CSK 4599/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W zakresie, w jakim wniosek poruszał problem substytucji nieuczciwych klauzul kursowych odwołaniem do przepisów dyspozytywnych, należało ograniczyć się do spostrzeżenia, że stanowisko skarżącej nie uwzględniało koniecznego i utrwalonego w judykaturze warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2023 r., II CSKP 303/22 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 oraz powołane tam orzecznictwo). Za bezprzedmiotową na tym tle należało uznać wątpliwość dotyczącą art. 316 § 1 k.p.c., zaznaczając ubocznie, że stosowanie tego przepisu każdorazowo zakłada konieczność odwołania się do relewantnych norm międzyczasowych.

Należało tym samym odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.G.)

[ms]